

KÜRESEL REKABETİN BÖLGESEL GÜVENLİĞE YANSIMALARI: ÇİN DENİZİ'NDE ABD-ÇİN MÜCADELESİ

Haluk KARADAĞ¹

Makale Bilgisi

Kavramsal Makale

DOI: 10.35379/cusosbil.903172

Makale Geçmişi:

Geliş 25.03.2021

Düzeltilme 09.04.2021

Kabul 29.04.2021

Anahtar Kelimeler:

Çin-ABD Mücadelesi,

Saldırgan Realizm,

Güney Çin Denizi,

Dokuz Çizgi Hattı,

Tukidides Tuzağı.

ÖZ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD), küresel güvenlik perspektifinden hareketle dünyayı çeşitli coğrafi bölgelere ayırmış ve bu bölgelerde askerî komutanlıklar ihdas ederek bahse konu komutanlıklar altında birçok askerî üs tesis etmiştir. Bu sürecin ardından tek kutuplu dünya düzenine geçiş yapılmış ve ABD hegemonik bir güç olarak ortaya çıkmıştır. ABD'nin kendi çıkarlarını önceleyerek küresel güvenliğin tek hâkim koruyucu gücü olarak dünyayı güvenlikleştirme çabaları Asya'da yeni ve kendisine rakip bir gücün ortaya çıkışıyla birlikte risk altına girmeye başlamıştır. 2000 yılı sonrasında Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)'nin özellikle ekonomik alanda başlattığı kalkınma hamleleri "Barışçıl Yükseliş" sloganı altında başarılı olurken gerçekleştirmeye başladığı askerî modernizasyon süreçleri ABD tarafından kendisine doğrudan bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu çalışmanın temel varsayımı askerî güç artırımına giden ÇHC'nin Çin Denizi'nde ABD çıkarlarını tehdit edip etmediğini ortaya koymak ve her iki ülke arasındaki sert güç unsurlarının kullanılmasıyla başlayan sürecin bir analizini yapmaktır. Makale, ABD ve ÇHC arasında giderek artan bölgesel mücadelenin sadece askerî yönünü kapsama dâhil ettiği için devlet seviyesinde analiz yapılmıştır.

THE REFLECTIONS OF GLOBAL RIVALRY OVER REGIONAL SECURITY: STRUGGLE OF THE UNITED STATES-CHINA IN THE CHINA SEA

Article Info

Conceptual Article

DOI: 10.35379/cusosbil. 903172

Article History:

Received 25.03.2021

Revised 09.04.2021

Accepted 29.04.2021

Keywords:

China-U.S. Competition,

Offensive Realizm,

South China Sea,

Nine Dash Line,

Thucydides Trap.

ABSTRACT

The United States separated the world into several geographical commands from the perspective of global security and built military commands in these bases after the Second World War. Following that period monopolar World system had been started and the United States has emerged as a hegemonic power. The securitization process of the world by the United States as a sole prevailing protective power has been going under risk by the emergence of a rival state popped up in Asia. While development moves of the People's Republic of China (PRC) especially in the economics has been successful under the slogan of "peaceful rise", the military modernization processes of it were being perceived as a direct threat by the United States after 2000. The main hypothesis of this study is to clarify whether China's increase in its military power would threatening the national interests of the United States in the China Sea and to analyze the period which has been started by usage of the hard power assets of both states. In this article a state-level analysis had been made and only the military side of the competition between the United States and PRC had been focused.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, hkaradag@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7577-763X.

Alıntılanak için/Cite as: Karadağ, H. (2021), Küresel Rekabetin Bölgesel Güvenliğe Yansımaları: Çin Denizi'nde ABD-Çin Mücadelesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30 (1), 166-174.

GİRİŞ

Güney Çin Denizi'nde 2020 yılının Temmuz ayı içerisinde ABD donanmasına ait USS Ronald Reagan ve USS Nimitz uçak gemilerinin müştereken katıldığı bir askerî tatbikat icra edilmiş (Correll, 2020), boyutu itibarıyla bir gövde gösterisi niteliğine haiz olan bu tatbikat tüm bölge ülkelerinin dikkatini çeken önemli bir askerî hareketlilik olmuştur. Aynı anda iki uçak gemisinin katıldığı müşterek askerî tatbikat aslında bir ilk değil, 2016 yılından itibaren ABD Silahlı Kuvvetleri tarafından Çin Denizi'nde başlatılan tatbikatlar zincirinin önemli bir halkasını teşkil etmektedir. (Parameswaran, 2016) Burada ABD'nin amacı Çin Halk Cumhuriyeti'nin (bundan sonra Çin olarak ifade edilecektir) bölgede artan askerî hareketliliğine karşı ondan daha üstün bir caydırıcılık sağlamak ve bölge ülkelerine hâlen ABD'nin bölgede en güçlü askerî varlığa sahip vurucu güç olduğunu ortaya koymaktır. Günümüzde büyüklüğü itibarıyla ele alındığında ABD donanması dışında sadece Çin Deniz Kuvvetleri'nin (PLAN-People's Liberation Army Navy) birden fazla uçak gemisine (Lianoning ve Shandong) sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Jackson vd., 2020, s. 37) ABD'nin icra ettiği ikili uçak gemisi görev grubu tatbikatlarının önemi anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Çin'in Doğu ve Güney Çin Denizi'nde ABD'ye rakip askerî bir güç olarak ortaya çıkışı ve önümüzdeki yıllarda ABD'nin bölgesel askerî üstünlüğünü sona erdirip erdiremeyeceği hususu makalenin temel sorunsalını teşkil etmektedir. Bahse konu sorunsal incelenirken iki ülkenin politik ve küresel ekonomik rekabet dinamikleri çalışma kapsamına dâhil edilmemiş, ancak onun tetiklediği bölgesel askerî rekabet koşulları esas alınmıştır.

Kuramsal açıdan incelendiğinde Graham Allison'un "Tukidides Tuzağı" olarak adlandırdığı, bugünün ABD ve Çin'inin tıpkı antik Yunan'daki Atina ile Sparta şehir devletleri arasında yaşanan Peleponezya Savaşları benzeri bir askerî çatışmaya gireceğini öngören teorisi bu çalışmanın temel varsayımı ile paralellik arz etmektedir (Allison, 2018). Bununla birlikte John Mearsheimer gibi realist düşünürler Çin'in uyguladığı dış politikanın "saldırgan realizm" olarak adlandırılacağı ve bu ülkenin güçlenen ekonomisini sürdürülebilir kılmak amacıyla "küresel hegemon" olmak zorunda olduğunu ifade etmektedir. Mearsheimer, hegemonik güç olmanın temel destekleyici aracı olarak Çin'in askerî gücünü sürekli artıracak argümanını ileri sürmektedir (Mearsheimer, 2001, 21). Bununla birlikte bazı akademisyenler Çin'in yaklaşımını "savunmacı" realist paradigma adı altında değerlendirmekte ve askerî güç artırımının bölge ülkelere bir tehdit teşkil etmeden gerçekleşeceği yönünde analizler yapmaktadırlar (D'anieri, 2012, s. 71-72; Dye, 2008; Liebenberg & Merwe, 2020, p. 189).

Burada önemli bir noktayı hatırlarda tutmakta fayda olduğu mülahaza edilmektedir. Çin'in, Çin Denizi özelinde diğer bölge ülkeleriyle çıkar çatışmaları yaşadığı ve bu gerginliklerin bölge ülkeleri ve Çin arasında yapısal ve kalıcı dostluk ilişkilerinin kurulmasını engelleme potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla coğrafi, ekonomik ve askerî gücü nedeniyle Çin'in diğerlerinden üstün olan görünümü ve söylem bazında "barışçıl" olarak ifade ettiği dış politika süreçlerinin reel politikada bir tehdit olarak algılanması söz konusu devletlerde çekincelere yol açmaktadır. Buna mukabil dış politikasında Çin ile sorun yaşayan devletler için İkinci Dünya Savaşı'nın ardından bölgede etkin ve dengeleyici bir aktör olan ABD'nin Çin'e karşı bölgede askerî varlık göstermesi Çin tarafından yaşamsal çıkarlarına bir tehdit olarak algılanmaktadır. Söz konusu güvenlik ikilemi günümüzde çeşitli şekillerde ve boyutlarda artarak devam eden ve kısa vadede çözümü olmayan bir sarmal hâlini almıştır. Dolayısıyla hem ABD için statükonun bozulmaması adına Çin, hem Çin için kendi coğrafyasında rakip bir güç istememesi açısından ABD birer hasım görünümüne kavuşmuşlardır. Özellikle ABD'nin dünya üzerinde geçmişte Soğuk Savaş döneminden itibaren gerçekleştirdiği pratiklerde yaptığı gibi olası sorunları askerî kuvvet göndermek suretiyle çözüme kavuşturması ve caydırıcılık sağlaması Çin açısından kabul edilebilir görülmemektedir.

Çin, 2019 yılında yayımladığı 'Beyaz Kitap' olarak nitelendirilen dokümanda kendisine yönelik tehditlere açıkça yer vermektedir. Tayvan'ın Çin ana karasının bir parçası olarak açıkça ifade edildiği dokümanda aksi durumda askerî müdahalede bulunacağından açıkça bahsetmektedir (The State Council Information Office of the PRC, 2019, p. 7). "Tek Çin Politikası" bağlamında Çin'in Tayvan'ı kendi ülkesinin toprağı olarak kabul etmesi ve söz konusu ülkeyi işgal yönünde tehdit içerikli resmî açıklamalarda bulunması başta ABD olmak üzere Japonya'da da huzursuzluk yaratmaktadır (Wang, 2000, s. 353; Balzevic, 2010, s. 144). Burada Japonya'nın ABD'nin stratejik müttefiki olarak onunla birlikte Çin'e karşı duruşunun yanı sıra Tayvan'ın jeopolitik olarak Çin'in eline geçmesinin Japonya için ortaya çıkaracağı ekonomik ve güvenlik kökenli problemlerin önemli olduğu görülmektedir.

Çin Denizi kapsamında yukarıda bahsedilen sorunların irdelenmesinin ardından ABD ve Çin'in bölgede bu sorunları da içerisine alacak biçimde ne şekilde bir rekabet içerisinde olduklarının analizi yapılacaktır. Çalışmanın buradan sonraki kısmı ABD ile Çin arasında potansiyel çatışma riskini içerisinde barındıran Çin ile

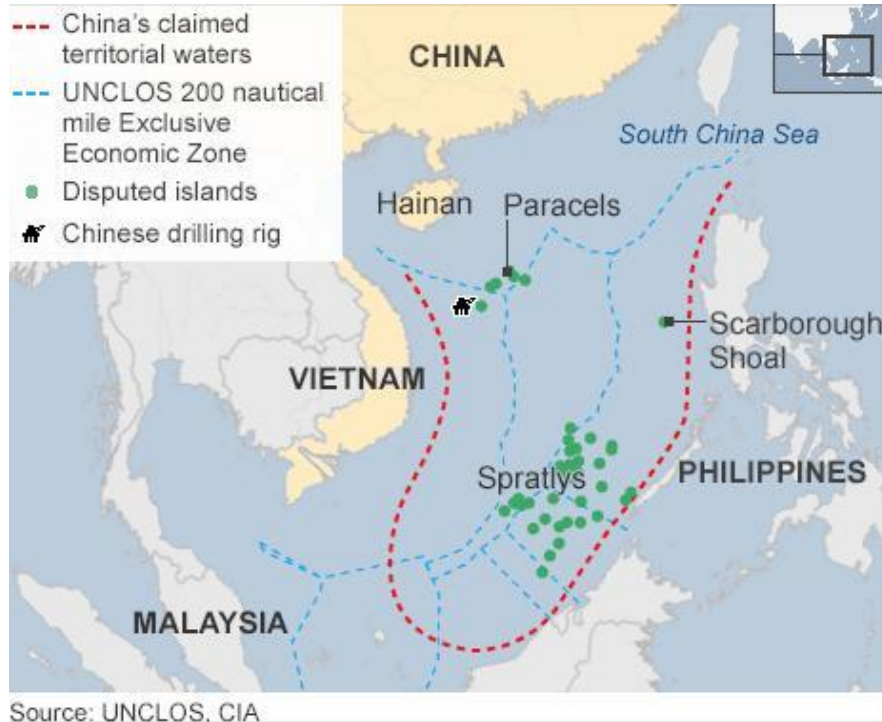
bölge ülkeleri arasında yaşanmakta olan deniz sorumluluk alanlarının paylaşılması sorunu ve ardından bölgede oluşmaya başlayan askeri ittifakların yarattığı sorunlar başlıkları altında incelenecektir.

Çin Denizi ve Barındırdığı Sorunlar

Çin Denizi olarak genel biçimde ifade edilen coğrafya aslında Doğu ve Güney Çin Denizi'ni içerisine almaktadır. Doğu Çin Denizi'nde devletlerin egemenlik sorunları genelde Çin ile Japonya arasında cereyan ederken Güney Çin Denizi'nde durum daha kaotiktir. Burada Çin'in egemenlik iddialarına karşı çıkan devletler Malezya, Vietnam, Tayvan, Brunei ve Filipinler'dir. Özellikle deniz yetki alanlarında karşılaşılan sorunların başında münhasır ekonomik bölgelerin paylaşımı ile çoğunlukla kayalık ve resiflerden oluşan adaların aidiyeti başı çekmektedir. Ayrıca Güney Çin Denizi'nde bulunan zengin hidrokarbon yatakları ve bölge insanının temel geçim kaynağını oluşturan balıkçılık faaliyetleri söz konusu gri bölgelerdeki aidiyet sorunu nedeniyle önemli problem sahalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Greer, 2016).

Deniz yetki alanlarında aslan payını Çin almaktadır. 1947 yılında ortaya koyduğu dokuz çizgi hattı (nine dash line) olarak tabir edilen hat ile kendi kara sularından güneye doğru büyük bir cep oluşturmak suretiyle diğer ülkelerin deniz alanlarını kendi bölgesine dâhil etmiş durumdadır. Her ne kadar bu durum bölgedeki diğer ülkelerin tepkisini çekse de fiili olarak Çin'in tarihsel olarak Güney Çin Denizi'nde hak iddiasında bulunması soruna müşterek çözüm bulma arayışını güçleştirmektedir. Filipinler devlet başkanı Benigno Aquino III döneminde bu konuda uluslararası düzeyde önemli adımlar atılmıştır. 2 Mart 2011 tarihinde Filipinler Enerji Bakanlığı'na ait bir araştırma gemisinin Filipinler münhasır ekonomik bölgesinde doğal gaz araştırma faaliyetinde bulunurken Çin'e ait devriye gemileri tarafından taciz edilmesi (Castro, 2020, s. 339) üzerine iki ülke arasında başlayan gerilim Filipinler'in Uluslararası Tahkim Mahkemesine başvurmasına yol açmıştır. Başvurunun ardından 2016 yılında çıkan kararla Spratly adalarının bir kısmı ile bölgedeki münhasır ekonomik bölgenin aidiyeti konusunda mahkeme Filipinler lehine karar vermiştir (Perlez, 2016). Ancak Çin, bu kararı tanımadığını açıklamıştır (Phillips, Holmes & Bowcott, 2016). Aşağıdaki haritada söz konusu alanlar ve bahse konu olan Çin'e ait güneye doğru sarkan cep görülmektedir (BBC, 2014).

Güney Çin Denizi'nin özellikle uluslararası taşımacılık bakımından jeopolitik önemi çok büyüktür. Bölge, buradan yapılan taşımacılık yoluyla yıllık yaklaşık 5,3 trilyon ABD doları tutarında ticaret hacmine sahip konumdadır (Panda, 2017). Bunun yanı sıra zengin hidrokarbon yataklarına sahip olması da bu bölgeyi ziyadesiyle önemli kılmaktadır (Owen & Schofield, 2012, p. 809).

Harita 1. Güney Çin Denizi ve Aidiyet Sorunları

Çin'in Tayvan konusunda takip ettiği "Tek Çin Politikası" yukarıda kısaca zikredilmişti. Ancak burada Çin dış politikasının en önemli sorunu olan Tayvan konusuna tarihsel perspektiften bakılarak derinlik kazandırılacaktır. Resmî adı Çin Cumhuriyeti olan Tayvan 1912 yılında işgalci Japonya'ya karşı ana kara Çin'de kurulmuştur. Komünizmin Çin'de yükselmesiyle birlikte komünistlerle gerçekleştirilen mücadeleyi kaybeden Çin Milliyetçi Partisi (Kuomintang) Çan Kay Şek liderliğinde Formoza adasına geçerek burada yeni bir devlet kurmuştur. Batı dünyasının komünizm ile yönetilen Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanımaması nedeniyle Tayvan, bağımsızlığının ardından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyesi sıfatını haiz olmuştur. Soğuk Savaş döneminde meydana gelen konjonktürel değişim neticesinde Tayvan Birleşmiş Milletler üyeliğinden çıkarılmış ve yerine Çin Halk Cumhuriyeti üyeliğine kabul edilmiştir (Rubinstein, 2015, s. 438, 521). Tayvan'ı devlet olarak tanıyan ülke sayısı Çin'in baskıları neticesinde 2020 yılı itibarıyla 15'e düşmüştür. (Martin, 2020) Dolayısıyla Pekin hükümeti tarafından siyasi alanda Tayvan'ı uluslararası ortamda izole etme çabaları devam eden bir süreç biçiminde sürdürülmektedir. Fakat Çin Tayvan meselesine sadece politik olarak bakmamaktadır. Formoza adasının sağladığı jeopolitik avantajdan da yararlanmak istemektedir. Buradaki en önemli husus ekonomik olarak gücünü büyüten Çin'in ihtiyacı olan ham maddeleri getirebilmesi ve ürettiği malları küresel piyasalara ulaştırabilmesi için lojistik açıdan önemli bu ülkeyi kendi kontrolü altında tutmak istemesidir. Bu itibarla Tayvan'ın Batı ile ve özellikle de ABD ile içerisinde bulunduğu yakın ilişki Çin'i rahatsız etmektedir. Çin'in Tayvan ile ilgili bir diğer önemli motivasyonu da Tayvan'ın yarı iletken olarak bilinen mikro çip teknolojisinin çok gelişmiş olması ve dünya pazarının yarısından fazlasının (%51,5) Tayvan tarafından üretilen ve günümüzün en gelişmiş teknolojisi olan 10 nanometreden küçük boyutlara sahip olan çipleri kullanmasıdır. Akıllı telefonlardan bilgisayarlara, elektronik cihazlardan uçaklara, silah sistemlerinden havacılık ve uzay sanayisine kadar tüm alanlarda kullanılan bu küçük cihazların ithalatçıların başında Çin gelmektedir. Dünya elektronik sanayisinde önemli bir pazara sahip olan Çin, üretimini sürdürürebilmek için 2020 yılında yurt dışından 350 milyar ABD doları tutarında mikro çip ithal etmiştir. Bunun da büyük bir kısmı ABD ve Tayvan'daki firmalardan sağlanmıştır. Çin'in özellikle ABD'ye karşı olan bağımlılığını azaltması için mikro çip üretim teknolojisinin en az 5 ila 10 yıla ihtiyacı olduğu değerlendirilmekte ve bu konuda Tayvan'ın mikro çip teknolojisi ve üretimi Çin için önemli ölçüde kıymetli olmaktadır (Foreign Policy Analytics, 2021). Hatta sırf bu hususun bile Çin'in Tayvan'ı işgal etmek için yeterli olabileceğini savunan görüşler mevcuttur (Lee & Kleinhaus, 2020).

Japonya ile Çin arasında mevcut olan Senkaku adalarının aidiyet problemi de süregelen bölgesel sorunlar arasında yer almaktadır. Japon akademisyen Koichi Sato'ya göre Çin'in ada üzerindeki hak iddialarının temelinde ada yakınlarında petrol rezervlerine rastlanması yatmaktadır. Bununla birlikte tarihsel bağlamdaki iddialar, balık rezervlerinin fazla olması ve Komünist Parti'nin halkın milliyetçilik duygusunu tatmin etmek gibi hususlar da Çin'in söz konusu adalar konusundaki ısrarlı tutumunu açıklayan diğer argümanlardır (Sato, 2019, s. 50). Çin için önemli bir diğer sorun tarihsel Japon yayılmacılığının tekrar gün yüzüne çıkma ihtimalidir. Özellikle iki dünya savaşı arası dönemde Japon işgali ile karşılaşan Çin için bu durum travmatik sonuçlara yol açmıştır. Fakat günümüzde Japonya'nın askerî gücünün bulunmaması bu ülkeyi kısa vadeli tehdit kategorisine sokmaz iken Japonya'daki üslerde konuşlu ABD birlikleri Çin, Çin askerî gücü (PLA) de ABD unsurları için doğrudan tehdit olarak algılanmaktadır (Reynolds & Calozzo, 2019; Johnson, 2019).

ABD ve Çin: Bölgesel Askerî Rekabet

ABD'nin bölgedeki askerî varlığı Soğuk Savaş dönemindeki "komünist" tehdit algılamasına dayanmakla birlikte söz konusu dönemin ardından ABD'nin bu gücünde ciddi bir azalma meydana gelmemiştir. Hatta ABD toprakları dışında mevcut olan donanmaların en büyüğünün hâlihazırda Çin Denizi bölgesinde bulunan 7. Filo olması bahse konu argümanı destekler niteliktedir (The U.S. Seventh Fleet, 2020). ABD dış politikasının sonuçları açısından Afganistan ve Irak özelinde Ortadoğu'da şekillenen belirsizlik, istikrarsızlık ve çok yönlü tehdit algısı dahi ABD'nin Uzakdoğu'daki askerî kuvvetlerinde bir indirime gitmesine yol açmamış ve ABD askerî gücü dünyanın bu bölgesinde Soğuk Savaş dönemindeki kuvvet yapısını korumuştur. Yirmi Birinci yüzyıla girildiğinde ABD için belirginleşmeye başlayan yeni tehdit algısı Çin Halk Cumhuriyeti olmuş ve bu minvalde ABD askerî gücü Çin Denizi'nde faaliyetlerini artırmıştır. 2017 yılında yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Strateji dokümanında açıkça Çin, Rusya ile birlikte, ABD'nin rakibi olarak ifade edilmiş ve her iki ülkenin de Amerika Birleşik Devletleri'nin refahı ve güvenliğine tehdit teşkil ettiği belirtilmiştir (National Security Strategy of the U.S.A., 2017, p. 2). 2018 yılında yayımlanan ABD Ulusal Savunma Strateji özet dokümanında ise ABD'nin ulusal güvenliği için en öncelikli tehdidin terörizmin yerine bundan sonra devletlerarası stratejik rekabetin olacağı ifade edilmiştir. Anılan dokümanda Çin'in artan ekonomik gücü ile

uyguladığı politikalar yoluyla komşularına gözdağı vermeye çalıştığı ve Güney Çin Denizi'ni askerileştirdiği hususlarına yer verilmiştir (National Defense Strategy of the U.S.A.-Summary: 2018, p. 1). Bahse konu stratejik dokümanlardan anlaşıldığı üzere Çin ile stratejik rekabete girmeye hazırlanan ABD öncelikle Doğu ve Güney Çin Denizi'ndeki askerî varlığını artırma çabası içine girmiştir. Bunun yanı sıra ikili ve çok taraflı anlaşmalar yapmak suretiyle bölge ülkelerini kendi tarafına çekmeye çalışmaktadır. Bu hususa ABD'nin Japonya, Güney Kore, Avustralya, Tayland ve Filipinler ile ikili savunma anlaşmaları yapması (The U.S. Seventh Fleet, 2020) ve var olanları muhafaza etmek suretiyle bölgede etkinliğini sürdürmesi örnek olarak verilebilir. Bununla birlikte yine Güney Çin Denizi bölgesinde kısaca QUAD olarak adlandırılan ve ABD, Japonya, Avustralya ve Hindistan'dan oluşan dörtlü güvenlik işbirliği mekanizması teşkil edilmiştir (Almen, Englund & Ottoson, 2021, p. 56).

Bu durumun bir örneği de Vietnam-ÇHC ilişkilerindeki gerilim nedeniyle ortaya çıkmıştır. Vietnam topraklarında ABD ile uzun süren bir savaş yaşayan Vietnam bu savaşın ardından ABD ile ilişkilerini dondurmıştır. Komünist ideolojiye karşı yürüttüğü bu savaşın ardından ABD de, ÇHC ile birlikte hareket eden Vietnam'dan uzak bir siyaset takip etmiştir. Ancak yaşadığı sınır sorunları ve ilan edilen dokuz çizgi hattı yüzünden deniz alanlarında kendi haklarının gasp edildiğini düşünen Vietnam'daki komünist yönetim ile ÇHC arasındaki ilişkilerde sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Çin ile gerginleşen ilişkilerin ardından Vietnam, ABD ile olan ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Uluslararası İlişkiler literatüründe “çıkarların uyumu” (harmony of interests) olarak ifade edilen durum Güney Çin Denizi üzerinde de geçerliliğini korumuş ve ABD, bir yandan Çin ile küresel alanda doğrudan rekabet ederken diğer taraftan rakibinin elini güçlendirecek hamleleri engelleme çabalarına girişmiştir. Bu itibarla, 2016 yılında Başkan Obama döneminde onlarca yıldır Vietnam üzerine uygulanan askerî silahların satışı hakkındaki ambargoyu sona erdirerek iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine olanak sağlamıştır. Bunun ilk adımı olarak günümüzde Vietnam donanmasındaki en büyük sahil güvenlik botu olan geminin Vietnam'a satışına onay verilmiştir. Ayrıca toplamda Vietnam ile ABD arasında 2016-2019 yılları arasında 70 milyon dolar tutarındaki askerî silah ve malzeme satış anlaşması imzalanmıştır. Bununla birlikte dönemin ABD Savunma Bakanı James Mattis 2018 yılında Vietnam'ı ziyaret etmiş ve iki ülke arasındaki işbirliğinin artırılması yönünde çaba sarf edildiğini açıklamıştır (Ball, 2019). ABD-Vietnam güvenlik işbirliğinin diğer göstergesini ise Vietnam Savaşı'ndan sonra ilk defa bir Amerikan uçak gemisinin Vietnam'ı ziyaret etmesi teşkil etmiştir. 2018 yılında USS Carl Vinson uçak gemisinin gerçekleştirdiği ziyaret bu açıdan önemli bir yer tutmaktadır. 2020 yılında gerçekleşen USS Theodor Roosevelt uçak gemisinin Da Nang'a yaptığı ziyaret ise ABD'nin Güney Çin Denizi'nde Çin'in realist politikalarının ve askerî güç kullanma girişimlerinin önüne geçmek istediği ve bölge ülkelerine destek vereceği anlamını taşımaktadır (Pitlo, 2020).

Bölge devletleri yukarıda kısmen bahsedildiği üzere her ne kadar Çin ile ASEAN benzeri örgütler yoluyla ekonomik işbirlikleri tesis etseler de bölgesel sorunların çözümü sürecinde Çin'in saldırgan tutum takınması hâlinde ABD'nin dengeleyici bir aktör olarak bölgede olmasına özel önem atfetmektedirler. Burada Uluslararası İlişkiler kavramlarından realist paradigmanın bir uzantısı olan “güç dengesi” ilişkisinin Çin'in bölge devletlerine sağladığı finansal destekler nedeniyle değişkenlik arz edebileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Fakat her şekilde söz konusu fiilî durumun hem bölge ülkelerinin hem de ABD'nin çıkarlarına uygun düştüğü görülmektedir. ABD'nin, ikili savunma anlaşmaları ve QUAD gibi bölgesel mekanizmalar yoluyla Çin'i dengeleme gayretlerini artırması Çin tarafından düşmanca algılanmaktadır. Çin, provokatif olarak nitelendirdiği bu tür girişimlere karşı bağlantısızlık politikası sürdüreceğini ve ABD'nin ittifak kurma faaliyetlerinin bölgenin istikrarını tehlikeye attığını ifade etmektedir (Larson, 2020, p. 172). ABD ile bölgesel siyasi ve askerî rekabete hazırlanan Çin bir yandan dünya üzerindeki ekonomik nüfuz ve etkinliğini diğer yandan askerî savunma harcamalarını artırmaktadır. Özellikle son yıllarda savunma bütçesine daha fazla pay ayıran Çin dünya sıralamasında ABD'nin ardından ikinci sırada yer almakta ve üçüncü sıradaki Rusya ile arasındaki fark her geçen yıl büyümektedir. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)'nin yayımladığı raporda yer alan Çin'in resmî 2019 yılı askerî harcama bütçesi 175 milyar ABD doları olarak açıklanmıştır. Aynı yıla ait askerî harcamalar ABD Savunma Bakanlığı tahminlerine göre 200 milyar dolar, Uluslararası Stratejik Çalışmalar Enstitüsü (IISS)'ne göre 225 milyar dolar ve SIPRI'ye göre ise 261 milyar dolardır. Rakamlar arasındaki farklılık, Çin'in resmî verileri tam olarak yansıtmadığı ve bazı harcama kalemlerini açıklanan resmî rakama dâhil etmediği yönündeki kanaatlerden kaynaklanmaktadır (Tian & Su, 2021, p. 1). 2019 yılında ABD'nin savunma bütçesinin 687 milyar ABD doları olduğu (U.S. DoD FY 2021 Budget Request, 2019, p. 3) göz önünde bulundurulduğunda iki ülke arasındaki askerî rekabetin personel, silah ve teknoloji artışı ile birlikte “caydırıcılığa” dayanmakta olduğu ifade edilebilir.

Ancak PLA'nın artan teknik imkânları ve kapasitesi caydırıcılık faktörünün de ötesinde anlamlandırılabilen, özellikle uzayda meydana gelen rekabette Çin önemli başarılarla imza atmaktadır. Atmosferin dışında bir ulusal uzay istasyonu oluşturmanın yanı sıra, 2007 yılında karadan fırlattığı bir anti-uydu füzesiyle (ASAT-anti-satelitte missile) yörüngede dolaşan işlevini kaybetmiş, bir uydusunu vurarak düşürmüştür (Lewis, 2007, p. 1). Bu durum Pentagon'da önemli alarm zillerinin çalmasına neden olmuş ve Çin'in sahip olduğu askerî teknolojilerin daha yakından takip edilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Günümüz muharebelerinin siber alanda uydular üzerinden gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda söz konusu gelişme ABD ordusunu Çin ile meydana gelebilecek olası askerî bir çatışma için uyarıcı etki yapmıştır (Office of the Secretary of Defense, 2020, p. 65, 81). Bununla birlikte küresel ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla Çin ilk defa sınırları dışında başka ülke topraklarında, Cibuti'de askerî üs tesis etmiştir. Bu üste sadece deniz unsurları değil kara unsurları ve özel kuvvet birlikleri de olmak üzere yaklaşık 2000 kişilik bir askerî kuvvet bulundurmaktadır (Cabestan, 2020, p. 731). ABD'yi endişelendiren bu durum, Çin'in yayılmacılığı üzerindeki önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Yukarıdaki satırlarda bahsedildiği üzere Tayvan üzerindeki askerî güç kullanma tehditleri de ABD tarafından Çin'in yayılmacılığının göstergesi olarak algılanmakta, dolayısıyla ABD'nin Tayvan hükümetine verdiği askerî yardımları artırma ile sonuçlanmaktadır (Haverty, 2020). Bu durum Çin Denizi'ndeki mevcut durumu istikrarsızlaştırmakta ve olası bir krizde ciddi ölçüde askerî bir hareket ile neticelenebilecek gelişmeleri beraberinde getirmektedir.

SONUÇ

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ekonomik yükselişinin garantörü olan askerî gücündeki artış doğu ve güney Çin Denizi'nde ABD ile çıkar çatışması içerisine girmesine yol açmış görünmektedir. Savunma teknolojilerine yapmış olduğu yatırımlar ile kara, deniz ve hava kuvvetlerinin modernizasyon süreçlerinde büyük gelişme kaydeden ÇHC, uzay teknoloji ve sanayiinde de önemli aşamalar kaydetmiştir. Çin'in komşu coğrafyalarda bulunan bazı devletlere finansman desteği sağlama biçimindeki ilişkisi ise yumuşak güç yaratma bağlamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte deniz yetki alanlarını gösteren dokuz çizgi hattını güneye doğru derin bir cep şeklinde uzatması ve bu kapsamda bölgedeki Malezya, Vietnam, Tayvan, Brunei ve Filipinler gibi ülkelerle sorunlar yaşaması Çin'e karşı güvensizlik duyulmasına yol açmaktadır. Özellikle bu bölgede denizin altında mevcut hidrokarbon yataklarının, bölge halklarının temel geçim kaynağı olan balıkçılık faaliyetlerinin, bölgeden geçen yoğun deniz taşımacılığının ve bölgede mevcut Spratly takımadalarının Çin'in tahakkümü altına girmesi ve hatta askerî gücü ile bu bölgeleri fiziken elinde bulundurması diğer devletler tarafından hasmane bir tutum olarak algılanmaktadır. Ayrıca Çin'in Tayvan üzerindeki hak iddialarını açıkça dillendirmeye başlaması ve bu maksatla gerektiğinde askerî güç kullanmaya kararlı olduğunu dile getirmesi Tayvan ile ikili savunma anlaşması bulunan ABD tarafından rahatsızlıkla karşılanmaktadır. Ortaya çıkan bu tabloda ÇHC'nin bir yandan askerî gücünde artışa gitmesi, diğer yandan Soğuk Savaş döneminden itibaren bölgedeki askerî varlığını domine edici biçimde sürdüren ABD'nin bu durumdan kaynaklanan rahatsızlığı Çin Denizi'nde iki devleti askerî olarak karşı karşıya getirecek olası bir krizin ön habercisi olarak algılanmaktadır. Haddizatında ABD'nin caydırıcılık sağlamak amacıyla son yıllarda başlattığı iki uçak gemisinden müteşekkil filoların bölge ülkelerinin deniz kuvvetlerinin katılımıyla icra ettikleri askerî tatbikatlar ve buna mukabil ÇHC Deniz Kuvvetleri (PLAN)'inin de kendi uçak gemileriyle ABD'ye karşılık verdiği tatbikatlar bu durumun sahadaki ifadesi olmaktadır. Netice itibarıyla her iki ülkenin Çin Denizi'nde sonucu önceden kestirilmeyen bölgesel askerî bir rekabete giriştiği görülmektedir.

KAYNAKLAR

Allison, G. (2018). *Destined for war: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Mariner Books.

Almen, O., Englund, J. & Ottoson, B. (2021). *Great power perceptions: How China and the U.S View Each Other on Political, Economic and Security Issues*. FOI: Swedish Defence Research Agency.

Ball, J. (2019). The U.S. And Vietnam Are Expanding Areas of Military Cooperation. <https://globalsecurityreview.com/u-s-vietnam-expanding-areas-military-cooperation/> (Erişim: 29.10.2020)

- BBC (2014). China to Build School in Contested Parcel Islands <https://www.bbc.com/news/world-asia-27856082> (Erişim: 02.09.2020)
- Blazevic, JJ (2010). The Taiwan Dilemma: China, Japan, and the Strait Dynamic. *Journal of Current Chinese Affairs*. 39 (4), 143-173. <https://doi.org/10.1177%2F186810261003900406>
- Cabestan, JP (2020). China's Military Base in Djibouti: A Microcosm of China's Growing Competition with the United States and New Bipolarity. *Journal of Contemporary China*, 29(125), 731-747. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10670564.2019.1704994>
- Castro, RCD (2020). The Limits of Intergovernmentalism: The Philippines' changing strategy in the South China Sea Dispute and Its Impact on the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 39(3), 335–358. <https://doi.org/10.1177%2F1868103420935562>
- Correll, DS (2020). “Nimitz, Reagan Carrier Strike groups pick up dual-carrier exercises in South China Sea again”. NavyTimes. <https://www.navytimes.com/news/your-navy/2020/07/17/nimitz-reagan-carrier-strike-groups-pick-up-dual-carrier-exercises-in-south-china-sea-again/#:~:text=The%20Nimitz%20and%20Ronald%20Reagan,China%20Sea%20are%20completely%20unlawful.%E2%80%9D> (Erişim: 14.08.2020)
- D'Anieri, P. (2012). *International Politics: Power and purpose in global affairs*. Wadsworth Cengage Learning.
- Dye, TR & Harrison, BC (2008). *Power and society: An introduction to the social sciences*. Thomson Wadsworth.
- Foreign Policy Analytics. (2021). Semiconductors and the U.S.-China Innovation Race: Geopolitics of the Supply Chain and the Central role of Taiwan. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2021/02/16/semiconductors-us-china-taiwan-technology-innovation-competition/> (Erişim: 18.02.2021)
- Greer, A. (2016). The South China Sea Is Really a Fishery Dispute. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2016/07/the-south-china-sea-is-really-a-fishery-dispute/> (Erişim: 19.08.2020)
- Haverty, D. (2020). U.S. Plans to Send New Weapons to Taiwan. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2020/09/17/u-s-plans-to-send-new-weapons-to-taiwan/> (Erişim: 12.11.2020)
- Jackson, K., Scobell, A., Webber, S. & Ma, L. (2020). *Command and control in U.S. Naval competition with China*. Rand Corporation.
- John L. & Jan-Peter Kleinhans. (2020). “Would China Invade Taiwan for TSMC?” *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2020/12/would-china-invade-taiwan-for-tsmc/> (Erişim: 18.02.2021)
- Johnson, J. (2019). U.S. Needs New Bases and New Capabilities in Asia to Counter China Threat, Defense Chief Nominee Says. *The Japan Times*. <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/07/17/asia-pacific/u-s-needs-new-bases-new-capabilities-asia-counter-china-threat-defense-chief-nominee-says/> (Erişim: 21.10.2020)
- Larson, DW (2020). Can China Change the International System? The Role of Moral Leadership. *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 13, No. 2. 163-186. <https://doi.org/10.1093/cjip/poaa002>
- Lewis, J. (2007). Celebrating the Space Age: 50 Years of Space Technology, 40 Years of the Outer Space Treaty—Conference Report 2–3 April 2007, UNIDIR.

- Liebenberg, I. and Merwe, JVD (2020). 'China in a Global World'. In *Defence Diplomacy and National Security Strategy: Views From the Global South* Edited by Liebengerg, Ian. Kruij, Dirk & Paranjpe, Shrikant. Sun Press.
- Martin, X. (2020). Taiwan's Competition For Diplomatic Recognition Mainland China. *Clingendael Magazine*. <https://www.clingendael.org/publication/taiwans-competition-diplomatic-recognition-mainland-china> (Erişim: 14.09.2020)
- Mearshiemer, JJ (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. Norton Publishing.
- Nan, T. & F, S. (2021). "A New Estimate of China's Military Expenditure". SIPRI https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-01/2101_sipri_report_a_new_estimate_of_chinas_military_expenditure.pdf (Erişim: 01.11.2020)
- National Defense Strategy of the United States of America - Summary (2018). <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> (Erişim: 24.10.2020)
- National Security Strategy of the United States of America (2017). <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (Erişim: 24.10.2020)
- Office of the Secretary of Defense. (2020). Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020. <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF> (Erişim: 04.11.2020)
- Owen, NA & Schofield, CH (2012). Disputed South China Sea Hydrocarbons in Perspective. *Marine Policy*, 36(3), 809–822. <http://dx.doi.org/10.1016/j.marpol.2011.11.010>
- Panda, A. (2017). How Much Trade Transits the South China Sea? Not \$5.3 Trillion a Year. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2017/08/how-much-trade-transits-the-south-china-sea-not-5-3-trillion-a-year/> (Erişim: 07.09.2020)
- Parameswaran, P. (2016). "Two US Aircraft Carriers Launch Joint Exercises Off Philippines Ahead of South China Sea Verdict". *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2016/06/two-us-aircraft-carriers-launch-joint-exercises-off-philippines-ahead-of-south-china-sea-verdict/> (Erişim: 14.08.2020)
- Perlez, J. (2016). Tribunal Rejects Beijing's Claims in South China Sea. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2016/07/13/world/asia/south-china-sea-hague-ruling-philippines.html> (Erişim: 20.08.2020)
- Phillips, T., Holmes, O. & Bowcott, O. (2016). Beijing rejects tribunal's ruling in South China Sea case. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/12/philippines-wins-south-china-sea-case-against-china> (Erişim: 02.09.2020)
- Pitlo, LB (2020). What Does a Second U.S. Aircraft Carrier Visit Mean for U.S.-Vietnam Relations? <https://amti.csis.org/what-does-a-second-u-s-aircraft-carrier-visit-mean-for-u-s-vietnam-relations/> (Erişim: 29.10.2020)
- Reynolds, I. & Calonzo, A. (2019). U.S. Military Says Japan Must Inform Public of China Threat. *Bloomberg Politics*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-10-21/u-s-military-says-japan-must-inform-public-of-china-threat> (Erişim: 21.10.2020)
- Rubinstein, MA (2015). *Taiwan: A New History*. Routledge Publishing.

Sato, K. (2019). The Senkaku Islands Dispute: Four Reasons of the Chinese Offensive - *A Japanese View*, *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 8(1), 50-82. <https://doi.org/10.1080/24761028.2019.1626567>

The State Council Information Office of the PRC. (2019). *China's National Defense in the New Era*. Foreign Languages Press Co. Ltd.

The U.S. Seventh Fleet. (2020). <https://www.c7f.navy.mil/About-Us/Facts-Sheet/> (Erişim: 23.10.2020)

U.S. DoD FY 2021 Budget Request. (2020). Defense Budget Overview. DoD. https://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2021/fy2021_Budget_Request_Overview_Book.pdf (Erişim: 04.11.2020)

Wang, QK (2000). Taiwan in Japan's Relations with China and the United States after the Cold War. *Pacific Affairs*, 73(3), 353-373. <https://doi.org/10.2307/2672024>